

COSTUMS FUNERARIS DELS INQUERS EN EL SEGLE XVIII

GABRIEL FIOL I MATEU

Aquest treball té per finalitat estudiar els costums funeraris a Inca durant el segle XVIII. Seran descrits els llocs d'enterrament, les diferents pràctiques piadoses que s'ordenaven a les deixes per obres pies, esglésies d'Inca i fora poble on eren deixades misses exequials i notícies d'òbits destacats, sobretot a causa de desgràcies.

Les fonts documentals són els microfilms dels llibres de difunts de la parròquia de Santa Maria la Major dipositats a l'Arxiu Diocesà de Mallorca, en tant que sien llegibles, ja que el paper cremat per la tinta i altres alteracions fan algunes parts impossibles de desxifrar, incloent defectes tècnics de la pròpia microfilmació.

La llengua dels originals és el català fins a l'any 1773. En una nota datada dia 3 de març de dit anys diu que: "Se comienza notar en lengua castellana según manda el Ilmo. y Rdmo. Sr. Dn. Juan Díez de la Guerra en su edicto pastoral..."

Cal notar que dits llibres parroquials de difunts no contenen partides dels religiosos dels convents d'Inca, Sant Francesc i Sant Domingo, com tampoc de les monges de Sant Bartomeu. En canvi sí consten els dels preveres seculars.

LLOCS D'ENTERRAMENT

Els difunts inquers eren dipositats a quatre llocs: església i cementeri de la parròquia de Santa Maria la Major, convent de Sant Francesc, convent de Sant Domingo i, amb molt poca freqüència, en el convent de les monges de Sant Bartomeu.

La parròquia, a més dels sepulcres del seu interior, tenia davant el portal major un fossar o cementeri. Es considerava que la parròquia tenia el dret de rebre tots els enterraments, si amb acta notarial o davant testimonis no s'expressava el desig de reposar a altre lloc. Alguna vegada des del bisbat s'havia d'arbitrar alguns conflictes sobre el lloc d'enterrament. Com Miquel Martorell, sepultat a Sant Francesc per ordre del vicari general, ja que es tenia conflicte amb la parròquia sobre el lloc de la sepultura i obres pies; o també Magdalena Fiol, enterrada dia

22 de febrer de 1775. La parròquia al·legà que, si bé havia fet obres pies a l'any 1768 davant un frare de Sant Domingo, aquest no havia presentat cèdula davant el rector, per això exigien que fos enterrada a la parròquia, però els frares acudiren davant del bisbe D. Juan Díez de la Guerra, que ordenà fos enterrada a Sant Domingo. Hi ha documentats altres casos semblants.

Dins l'església parroquial hi havia vasos o tombes comunes que eren usades pels d'habitants d'Inca que no tenien sepulcre propi i que eren majoria. Els vasos comuns documentats són els del Roser, Sant Crist, Sant Antoni Abat, el Nom de Jesús, Sant Josep, Sant Pere, Sant Blai, Sant Vicenç Ferrer, Sant Bernat, del Carme, Sant Sebastià i Santa Maria la Major. Aquest darrer, a mesura que avançava la construcció de l'església nova, arribà a ésser el preferit dels feels. A més, hi havia moltes sepultures particulars, unes familiars, d'entre les quals destaquen les famílies més conegudes d'Inca com els Reure, que la tenien davant l'altar major, els Siquier, els Danús, els Raions etc. i altres individuals. Com a exemple de petició de tomba pròpia, posaré la de Rafael Llobera, enterrat dia 6 de gener de 1745, que ordenà en el seu testament que volia ésser enterrat en el vas de l'onclo matern Guillem Beltran que estava a la capella de sant Blai, però, si en morir-se estigués acabat el cap de l'església que s'estava construint, manava ésser enterrat davant la figura de santa Maria la Major que estaria a l'altar major, a una fossa que havia de fer el seu hereu sota les escales de dit altar, feta amb pedra marès de Muro i a damunt una pedra viva esmolada que digués "Sepultura de Raphael Gregori Llobera y dels seus", i demanava al rector que li conferís aquesta gràcia pagant el que fos necessari.

En el cementeri exterior hi eren enterrats els més pobres, encara que també hi havia sepulcres ben arreglats, com el dels Capons, que estava davant el portal major, on fou enterrat dia 6 d'abril de 1722 Joan Capó àlies *Queto* i dia 5 d'abril de 1750 el doctor en medicina Pere Llorenç Català.

Anotem, com es veurà en descriure diverses obres pies, que el rector de la parròquia tenia el dret de cobrar 5 sous per cada difunt d'Inca, encara que fos enterrat en els tres convents. Entre els fossar i l'església, a la parròquia s'enterraven els 56% dels difunts d'Inca.

Al convent de Sant Francesc sols s'enterrava dins l'església, on hi havia els vasos comuns de Nostra Senyora dels Àngels, el més popular i més usat, de les Ànimes, Sant Antoni de Pàdua, Concepció, Nostra Sra. de l'Esperança, Beat Salvador d'Horta, Beat Ramon Llull, Sant Marc, Sant Francesc Solano i els del gremi dels teixidors. També hi havia moltes tombes particulars, d'entre les quals destaquen les dels Tortella, dels de Tiraset, dels Osones, dels Boqueta, etc. El convent de Sant Francesc rebia el 33% d'enterraments d'Inca.

A Sant Domingo també sols s'enterrava dins l'església, principalment en el vas de la capella de Nostra Sra. del Roser. Però també hi havia els vasos comuns de Sant Domingo, del Nom de Jesús i de Sant Vicenç. També hi havia nombroses fosses particulars. Els enterraments a Sant Domingo arribaven a l'11% del total d'Inca.

En el convent de les monges de Sant Bartomeu hi ha registrats pocs enterraments. Com en els convents de frares, no consten en els llibres parroquials els òbits de les monges. Alguns dels particulars documentat el seu enterrament a aquest convent són Miquel Bauçà, que era donat de les monges, enterrat dia 3 de juliol de 1713, i la seva dona Catalina Terrassa, que ho fou dia 14 de novembre de 1719; Antoni Escanellas, enterrat dia 9 d'abril de 1727; Margalida Alzina, donzella, enterrada dia 18 setembre 1757; o Gabriel Alzina, enterrat dia 2 de desembre de 1785, que ho fou en el sepulcre que hi havia davant el llinar de l'església de dit convent, a més d'alguns pocs.

OBRES PIES

L'obra pia era la deixa en diners o altres béns per l'enterrament i sufragis per l'ànima del qui l'atorgava. Es disposava mitjançant testament notarial o davant testimonis. Era el mitjà que proporcionava més beneficis als preveres

seculars i a les comunitats de frares. Llegint aquestes deixes es comprèn el bon nivell de vida dels sacerdots beneficiats i acollits a la parròquia, així com els relativament “santuosos” convents que tenien franciscans i dominics a Inca. També traspuen un motiu d’ostentació de les famílies benestants. Així devia impressionar veure un enterrament on el difunt era acompanyat per les tres comunitats religioses d’Inca, parroquial, franciscana i dominica, tots amb ciris encesos, després de cantar absolta a casa del difunt, com també el funeral cantat amb ministres, durant el qual es deien diverses misses en els altars laterals, seguit de cants de diverses salves, parenostres o lletanies, i al convent de Sant Francesc, l’Estació del Cordó. Alguns deixaven manat ésser enterrats amb l’hàbit de Sant Francesc, per això havien d’obtenir la gràcia del pare guardià del convent, a canvi d’una almoïna que era bastant cara, 5 lliures, per aquest fet no era gaire corrent. També hi ha anotades algunes deixes pel dret de celebrar les exèquies “destapat”, especialment a la parròquia, encara que són molt poques.

Les obres pies anaven des de 2 lliures fins a una excepcional de 500 lliures. La quantitat més corrent eren 15 lliures, que representen el 20,74% del total d’obres pies.

Si no constava que el difunt hagués disposat quantitat per l’obra pia, hi havia el provisor d’obres pies que taxava una quantitat, segons els béns del difunt, per destinar-la a aquest fi. Com per exemple a la partida de defunció de Gabriel Saurina àlies *Saurineta*, enterrat dia 9 de maig de 1745, hi ha l’anotació que “se ha taxar per lo Señor provisor de causes pies”. O Miquel Garriga, enterrat a la parròquia dia 18 de maig de 1743, com que no havia fet testament, el provisor d’obres pies “obliga a Catalina Melis àlies *Búger*, sa muller pagar 5 lliures per los precisos y misses celebrades a la dita Iglesia Parroquial de Inca”. Un altre exemple, entre els molts que hi ha registrats, és el de Catalina Perelló, enterrada dia 1 de gener de 1749, el provisor li taxà 10 lliures que acceptà pagar el seu marit.

El percentatge d’import de les obres pies a Inca durant aquest segle XVIII és com segueix:

Fins a 5 lliures: 3,59%	De 26 a 30 lliures: 7,59%	De 71 a 80 lliures: 0,17%
De 6 a 10 lliures: 22,67%	De 31 a 40 lliures: 2,81%	De 81 a 90 lliures: 0,02%
D’11 a 15 lliures: 27,67%	De 41 a 50 lliures: 3,10%	De 90 a 100 lliures: 1,15%
De 16 a 20 lliures: 11,35%	De 51 a 60 lliures: 0,51%	Més de 101 lliures: 0,19%
De 21 a 25 lliures: 8,53%	De 61 a 70 lliures: 0,24%	Sense especificar: 10,42%

Aquest darrer apartat de sense especificar inclou els morts que no havien fet testament ni deixat obra pia davant testimonis i que tenien pendent la seva taxació i el pobres de solemnitat que eren enterrat “amore Dei”, o sia, gratuïtament per amor de Déu. Com per exemple dia 22 d’agost de 1744 enterraren gratuïtament en el vas de Santa Maria la Major Margalida Roca per ésser “pobríssima”. També dia 27 de gener de 1745 enterraren en el fossar de la parròquia Joan Farons, fosser de la vila, “amore Dei per ésser pobre”, i algú de fora poble com Maria Anna Martí, dona molt pobre de Pollença que havia mort a l’hostal d’Inca, i fou enterrada dia 11 d’octubre de 1749 per amor de Déu. En el cas d’alguns d’aquests pobres que no deixaven obra pia, per no tenir un enterrament tan trist, els seus familiars o amics aportaven petites quantitats destinades a exèquies. Vegem-ne alguns exemples. Dia 24 de desembre de 1749 enterraren Jaume Fluxà, que per ésser pobre els seus germans Bartomeu i Miquel i també el seu gendre pagaren cada un 1 lliura i 10 sous, total: 4 lliures 10 sous; la seva viuda, que era la quarta esposa, Antonina Llobera àlies *na Clavell*, no pogué aportar res. Dia 16 d’abril de 1750 enterraren a la parròquia Gabriel Maymó, que era un ferrer molt pobre, i les seves filles pagaren pel seu enterrament i obres pies 5 lliures, que era el valor de les seves eines. Dia 9 de febrer de 1754 també a la parròquia enterraren Gabriel Moranta, dit *de ses Bruixes*; per ésser pobre, el seu gendre s’obligà a pagar 3 lliures per l’enterrament. Dia 7 de febrer de 1757, en el mateix lloc enterraren Pere Llobera, persona pobre, i per les exèquies la seva muller prometé 5 lliures, el seu sogre 20 sous i una germana 20 sous; total: 7 lliures. Dia 1 d’octubre de 1757 enterraren Miquel Mairata, fadrí, àlies *es Coix beguí*, i un nebot seu, teixidor de lli, entregà 2 lliures per l’enterrament. Dia 14 d’abril de 1767

enterraren a la parròquia Miquel Font, natural de Porreres, i que era el fosser d'Inca; se li cantà ofici gratis per ésser pobre. Dia 24 de gener de 1768, en el mateix lloc, enterraren Pere Joan Llompart, molt pobre, i del valor de la poca roba que entregà la seva viuda se li cantà missa i oficiaren 3 misses baixes. Dia 11 d'abril de 1779 enterraren a la parròquia, "amore Dei", Joan Crespí, natural de Ciutat, que trobaren mort a la casa de Joan Llompart, a ses Tanques, on s'havia refugiat per ésser pobre de solemnitat; de les almoines que es recolliren li celebraren 12 misses baixes en sufragi de la seva ànima. Aquests exemples, encara que de poc interès, ens il·lustren aspectes de la vida del poble en aquell segle i que no solen sortir en els llibres d'història.

OBRES PIES CARACTERÍSTIQUES

Seràn descrites aquí obres pies de diferents quantitats, considerades com a típiques de les que es feien a Inca. Les de 5 lliures eren necessàriament senzilles. Com la de Joana Flor Pujol i Planas, donzella, enterrada dia 4 de gener de 1705, que manà que el que restés després de la seva funerària o enterrament es gastàs en misses baixes a voluntat dels marmessors.

Les de 10 lliures eren bastant nombroses. Com la de Francina Seguí, viuda, enterrada dia 24 d'abril de 1702 en el convent de Sant Domingo, amb ofici cantat de rèquiem. Al rector pel seu dret 5 sous, una missa baixa a la capella de sant Pere de la parròquia, i el que sobràs, en misses baixes a Sant Domingo. O la de Catalina Femenia, enterrada dia 9 de gener de 1750 en el vas de Santa Maria la Major de la parròquia, al rector 5 sous, a la Terra Santa de Jerusalem 2 sous, i pagats els precisos del seu enterrament, deixà 5 misses baixes al sacerdot que l'assistiria a l'hora de la mort i el que quedàs, gastat en misses baixes per la caritat de 3 sous cada una a disposició dels marmessors. Per pagar aquesta obra pia havien d'arrendar la porció d'una casa i una finca que tenia a Selva. De final de segle és l'obra pia de 10 lliures de Pere Antoni Alorda, enterrat a la parròquia amb missa solemne de rèquiem. A més, 5 sous al rector i altres 5 sous a la Terra Santa. La resta a disposició dels marmessors.

De 15 lliures, que com he dit abans eren les més populars, tenim la de principi de segle corresponent a Margalida Garau, enterrada dia 13 d'agost de 1703 a Sant Domingo amb missa cantada de rèquiem amb diaca i subdiaca, que en consentiment del seu marit es reservà 15 lliures, de les quals 6 lliures s'havien de gastar amb cera i funerària i pagats els capellans i escolans, de les 9 lliures restants, misses baixes repartides per les capelles de Sant Domingo. Deixà al rector 5 sous i uns altres 5 sous a la Terra Santa. Aquesta obra pia s'havia de pagar en tres anys a raó de 5 lliures cada any. De mitjan segle tenim la de Miquel Mateu àlies *Delaió*, enterrat dia 16 de desembre de 1751 a Sant Francesc, amb missa cantada amb ministres, una salve a l'altar major i altra a sant Antoni de Pàdua, estant de cos present, més 5 misses baixes a la parròquia i altres 10 a Sant Francesc; el que restàs, en misses baixes a voluntat dels marmessors, a més dels 5 sous al rector i altres 5 sous a la Terra Santa. De final de segle, com a exemple, anotaré la de Miquel Llompart àlies *Marrón*, enterrat dia 23 desembre de 1800, a la fossa del Nom de Jesús de la parròquia amb ofici solemne de rèquiem, una salve a cada capella i un parenostre a la de Sant Josep, al rector 5 sous i uns altres 5 a Terra Santa, la resta en misses baixes a voluntat dels marmessors.

De 20 lliures posaré com a exemple la de Magdalena Coll, enterrada dia 16 d'octubre de 1707 a Sant Domingo, amb missa cantada i una salve a les capelles del Nom de Jesús, del Roser, de les Ànimes i de sant Vicenç Ferrer; a la parròquia 10 misses baixes a celebrar a altar privilegiat, al rector 5 sous i altres 5 sous a la Terra Santa, i el que restàs amb misses de Salve Radix a Sant Domingo.

De 25 lliures era l'obra pia de Jaume París, enterrat dia 31 de gener de 1750 en el vas de sant Antoni de la parròquia, amb missa cantada de cos present i una salve a les capelles de santa Maria la Major, sant Jaume i sant Antoni, al rector 5 sous i a la Terra Santa 5 sous, més 40 misses baixes a la parròquia i dels sobrants misses baixes a disposició del seu germà Sebastià. Més simple era l'obra pia també de 25 lliures de Joan Ramis, enterrat

dia 1 de juny de 1800 a la parròquia amb missa solemne i 7 salves, al rector 5 sous i 5 sous a la Terra Santa, i la resta en misses a voluntat dels marmessors.

De 30 lliures sols anotaré la de Rafael Estrany, enterrat en el vas de Ntra. Sra. dels Àngels de Sant Francesc dia 6 de febrer de 1798 amb missa solemne de rèquiem, estació del Cordó i 3 salves, pagat l'enterrament i els 5 sous al rector i altres 5 sous a Terra Santa, dels sobrants s'havien de celebrar misses baixes a la capella de sant Antoni de Pàdua, en el mateix convent a 4 sous 6 diners cada una.

De la ja respectable quantitat de 50 lliures ressenyaré tres exemples. La d'Antoni Amer, enterrat dia 24 d'octubre de 1702 a una tomba que s'havia de fer a Sant Francesc entre la capella de Ntra. Sra. del Àngels i la de sant Antoni amb una boca i una llosa on s'havia d'escriure "Sepultura de Antoni Amer y els seus", funerària amb missa de rèquiem amb diaca i subdiaca, al rector 5 sous i altres 5 sous a la Terra Santa, a la parròquia, entre les capelles de sant Pere i sant Antoni s'havien de celebrar 25 misses baixes, en el convent de Sant Domingo altres 25, i el que restàs, destinar-ho a misses baixes a Sant Francesc; a més, fundà un ofici cantat el dia de Sant Antoni de gener tot el temps que els seus successors voldrien, però si no volien, no podien ésser impel·lits a pagar-ho. Una altra obra pia de 50 lliures és la de Jacint Llopart, enterrat dia 23 de març de 1714 davant la capella del Nom de Jesús de la parròquia, amb missa cantada de rèquiem, salves a les capelles de sant Pere, sant Miquel i del Nom de Jesús; volgué que els religiosos de Sant Francesc i Sant Domingo acompanyassin el seu cadàver a la sepultura, al rector 5 sous i a la Terra Santa uns altres 5, en el convent de Sant Domingo s'havien de celebrar 25 misses baixes. Una altra a mitjan segle és la de Francina Llobera, enterrada en el vas de santa Maria la Major de la parròquia amb missa de cos present cantada i ministres, una salve a santa Maria la Major i una altra a sant Joan Baptista, manà que la comunitat de Sant Francesc fes absoluta a ca seva i acompanyàs el cadàver, a més de 5 sous al rector i 5 sous a la Terra Santa; a la parròquia, 25 misses baixes; 10 a Sant Francesc; 10 a Sant Domingo; 10 a celebrar per Mn. P. Llobera, nebot seu; i unes altres 5 misses a celebrar pel sacerdot que l'assistiria a l'hora de la mort; s'havien de fundar 2 misses baixes perpètuas a celebrar a la parròquia el dia de Sant Francesc, i de les 50 lliures de l'obra pia s'havien de pagar els drets d'amortització al Sr. Rei; la resta, en misses baixes a voluntat del marmessor.

Com a exemples d'obra pia de 100 lliures citaré la de Magdalena Coll, enterrada dia 11 de maig de 1704 en el vas de Ntra. Sra. del Roser del convent de Sant Domingo; en la funerària, o enterrament, s'havien de gastar 10 lliures, al rector 5 sous i a la Terra Santa 5 sous; deixà 30 misses a la capella de santa Tecla de Biniamar, que havien de celebrar els frares de Sant Domingo d'Inca; 20 misses a la parròquia de Selva; 20 a la parròquia d'Inca, repartides entre els altars; 20 en el convent de Sant Francesc d'Inca; 5 misses a Ntra. Sra. de Lluc; i 200 misses al convent de Sant Domingo d'Inca que havien de pagar la meitat el seu marit i l'altra meitat el seu germà Antoni. De la resta, misses baixes on voldrien els marmessors. Un altra obra pia de 100 lliures és la de l'honor Pere Reure, enterrat dia 29 de juliol de 1751 al vas dels Reures de la parròquia, amb missa cantada de cos present i salves a les capelles de santa Maria la Major, sant Pere, sant Antoni, Nom de Jesús, sant Sebastià i Ntra. Sra. del Carme; manà que acompanyassin el seu cadàver les tres creus d'Inca, o sia, les comunitats parroquial, franciscana i dominica; 5 sous al rector i 5 a la Terra Santa, a més 25 misses a la parròquia, 25 a Sant Francesc i 25 a Sant Domingo; la resta, en misses baixes a voluntat dels marmessors, més s'havia de fundar una missa perpètua, amb el dret d'amortització al Sr. Rei, a celebrar a la parròquia el dia de Sant Pere. Un altra obra pia de 100 lliures de final d'aquest segle XVIII és la de Francesc Munar, enterrat a Sant Francesc amb missa solemne de rèquiem, lletania al Sant Crist, i 3 misses corpore presente, al rector 5 sous i uns altres 5 a la Terra Santa, més 10 misses a la parròquia i 10 al convent de Sant Domingo, totes a 5 sous cada una; de les 100 lliures s'havien de destinar 30 lliures per misses per la seva difunta esposa a raó de 4 sous i 6 diners cada una; el que restàs, misses a Sant Francesc per la seva ànima, més els seus hereus, durant 10 anys havien de donar, cada dia primer d'agost, 5 lliures a la Confraria de Ntra. Sra. dels Àngels de Sant Francesc, més 30 lliures al pare guardià de dit convent per al que ell ja sabia.

Un exemple d'una obra pia de 150 lliures és el de Joana Domenech, viuda del doctor en medicina Pere Serra de Gaieta, enterrada dia 5 de setembre de 1772 a una fossa de la parròquia on estava enterrada una germana seva, amb missa cantada amb ministres. A la processó de l'enterrament l'havien d'acompanyar els pares de Sant Francesc i Sant Domingo que abans havien de fer absoluta a ca seva, el dia del seu enterrament s'havien de celebrar totes les misses baixes possibles a raó de 3 sous 6 diners cada una. El valor del seu funeral havia d'ésser de 40 lliures; de les restants, fins a 150 lliures s'havien de dar 5 sous al rector i 5 sous a la Terra Santa, més 50 misses baixes a la parròquia, unes altres 25 a Sant Domingo i 25 a Sant Francesc, i la resta en misses a voluntat dels marmessors.

Ara segueix una important obra pia de la qual el testador no indicà al seu valor, sinó que havia d'ésser el que importassin les deixes manades, és la del discret Rafael Ramis de Can Matzara, notari, fadrí, enterrat dia 24 de juny de 1782 a una fossa vora el portal petit de la capella del Roser, a la part interior, del convent de Sant Domingo, on s'havia de posar una llosa amb el seu nom, la funerària, que havia d'apujar fins a 25 lliures, havia de consistir amb ofici cantat amb ministres, una lletania a Ntra. Sra. del Roser i unes matines de difunts cantades de corpore presente. El mateix dia del seu enterro, s'havia de celebrar a la parròquia un ofici conventual i una lletania a Santa Maria la Major, havien d'acompanyar el seu cadàver les comunitats parroquial i de Sant Domingo, amb absoluta abans a ca seva, més s'havien de donar 4 sous a cada prevere que celebràs missa a Sant Domingo el dia del seu enterrament, al rector 5 sous, a Terra Santa 5 sous i als pobres de la Pietat de Ciutat uns altres 5 sous, més 200 misses baixes a Sant Domingo, unes altres 200 a la parròquia i 50 al convent de Sant Francesc, totes per la caritat de 4 sous.

Exemple d'una obra pia de 200 lliures és la de Francesc Munar, fadrí, enterrat dia 14 de setembre de 1778 a la fossa dels seus antecessors en el convent de Sant Francesc, de les 200 lliures deixades per l'obra pia, s'havien de gastar-ne 100 dins un any i les altres 100 dins dos anys, manà que l'enterro fos amb missa cantada amb ministres, salve a cada capella, lletania i salve amb orgue a la capella de la Puríssima, una altra lletania al Sant Crist i l'estació del Cordó, tot això de cos present; deixà la caritat acostumada per ésser enterrat amb l'hàbit de Sant Francesc, més 5 sous al rector i uns altres 5 a Terra Santa; també deixà 100 misses baixes a Sant Francesc, unes altres 50 a la parròquia i 30 a Sant Domingo, totes per la caritat de 3 sous 6 diners; unes altres 20 misses baixes a celebrar pel prevere Mn. Josep Sancho per la caritat ben vista a un dels seus marmessors. El dia del seu enterro s'havien de celebrar totes les misses possibles a Sant Francesc, Sant Domingo i la parròquia, per la seva ànima, més en dit dia conventuals a la parròquia i a Sant Domingo, i tocar abans a la nit les campanes; perpètuament deixà 20 misses baixes a la capella del Sant Crist del convent de Sant Francesc, per la caritat de 4 sous, que s'havien de celebrar a les 8 hores del matí, els diumenges i festes posteriors a l'aniversari de la seva mort, pagant el dret d'amortització; deixà per a aquestes misses un censal de 4 lliures que tenia obligació de fer Martí Munar; l'hereu, que a més hauria de fer cada any, perpètuament, l'exercici septenari de les Set Paraules, tal com ho feia ell, i que era amb set sermons, completes i ofici amb sermó el darrer diumenge de carnaval, més la cera necessària, que eren 6 ciris de mitja lliure i 6 ciris de 3 uncies per a l'altar, més 4 ciris de 3 uncies per les "branques" i dues veles per als àngels, tot en sufragi de la seva ànima.

Finalment una obra pia de 250 lliures. La de Margalida Ozones, enterrada dia 7 de juny de 1716 a una fossa pròpia davant l'altar major del convent de Sant Francesc. Deixà al rector 5 sous i uns altres 5 a la Terra Santa, més enterrada amb l'hàbit dels franciscans, acompanyada pels capellans de la parròquia i els frares de Sant Francesc i Sant Domingo, a tots els quals havien de donar un ciri i abans havien de fer absoluta a ca seva; el funeral amb missa cantada amb diaca i subdiaca i després una salve a cada capella de Sant Francesc, durant el qual s'havien de dir totes les misses possibles tant per capellans regulars com seculars; també deixà fundada una missa perpètua cantada amb diaca i subdiaca a Sant Francesc, el dia de Santa Margalida; més una missa baixa perpètua a la parròquia el dia de la mateixa festa. A més, deixà 20 misses baixes a la parròquia, entre els altars de santa

Maria la Major, sant Pere, Ntra. Sra. del Carme i Sant Crist; unes altres 20 misses al convent de Sant Domingo entre els altars de sant Vicenç Ferrer i el Roser; unes altres 10 misses en el convent de les monges de Sant Bartomeu i unes altres 10 al Col·legi de Ntra. Sra. de Lluc; més 200 misses on voldrien els seus oncles i marmessors; del que restà de les 250 lliures, misses a Sant Francesc a altar de privilegi. Dita obra pia s'havia de complir abans que el seu hereu prengués possessió de l'heretat.

Com he escrit abans, hi ha documentada una obra pia amb l'extraordinària quantitat de 500 lliures, però atès el mal estat del llibre on està inscrita és impossible copiar-la.

OBRES PIES DE PREVERES

Els preveres de la parròquia, que eren els particularment més beneficiats amb les obres pies, també, a l'hora del seu traspàs, deixaven una obra pia per la seva ànima. Posaré alguns exemples que comprenen obres pies semblants als particulars i altres certament notables. Com ja he dit anteriorment, en els llibres parroquials no hi ha anotacions d'enterraments de frares ni de les monges de Sant Bartomeu. És de notar que els preveres seculars havien de donar 10 sous al bisbe pel seu dret episcopal, a més dels 5 sous al rector pel seu dret parroquial.

Dia 22 d'agost de 1705 enterraren a la parròquia Mn. Joan Beltran, prevere beneficiat a la mateixa església, que deixà una obra pia normaleta, de 25 lliures. Manà que en el seu *enterro* participassin les comunitats de Sant Domingo i Sant Francesc; el funeral havia d'esser amb missa cantada i una salve a Sant Miquel, més deixà 10 sous al bisbe, 5 sous al rector i 5 sous a Terra Santa; i el que restà, en misses baixes a la parròquia.

Dia 23 d'octubre de 1727 enterraren a la parròquia Mn. Francesc Caimari, beneficiat a la parròquia d'Inca i col·legial de Lluc. No s'indiquen dades sobre el funeral sobre per què se celebrà a Lluc com a col·legial que era. Deixà 10 sous al bisbe i uns altres 10 sous a la Terra Santa. Per celebrar misses baixes per la seva ànima i la dels seus deixà la caritat de 3 sous i 6 diners, a celebrar en altar privilegiat, i que havien d'esser 25 a l'església de Lluc, 25 al convent de Sant Domingo, 25 al convent de Sant Francesc i 100 a la parròquia de la vila d'Inca.

El mestre de l'escola del puig d'Inca, Mn. Antoni Seguí, enterrat en el convent de Sant Francesc dia 27 de febrer de 1737 amb missa cantada amb diaca i subdiaca, i la resta, a voluntat dels seus marmessors. La seva obra pia havia d'esser de 40 lliures, deixà 10 sous al bisbe, 5 sous al rector i 5 sous a Terra Santa, més 10 misses a la parròquia, 10 a Sant Francesc i 10 a Sant Domingo; la resta, en misses a voluntat dels marmessors.

Pel que fa a l'obra pia de Mn. Guillem Rayó, prevere i beneficiat a la parròquia d'Inca, no hi consta la quantitat a gastar, sinó que s'havien de pagar les deixes tal com ho deixà escrit, fos quin fos el seu import. Fou enterrat dia 26 de gener de 1751 al sepulcre dels seus antecessors a la parròquia, deixà 10 sous al bisbe pel seu dret episcopal, 5 sous al rector pel seu dret parroquial i 10 sous a Terra Santa; deixà 300 misses baixes a celebrar 100 a la parròquia, 25 a Sant Domingo, 25 a Sant Francesc i 10 a les monges de Sant Bartomeu; la resta, a voluntat dels marmessors. Ordenà que la festa fundada pel seu besoncle Mn. Arnau Rayó continuàs fent-se perpètuament, aportant després de la darrera rebaixa dels censals publicada a l'any 1750 el capital necessari, més que fos fundada i amortitzada una missa baixa per la caritat de 4 sous a celebrar a la parròquia el dia de l'Ascensió del Senyor. També ordenà que els seus hereus ratificassin les dues misses baixes perpètuas fundades pel seu avi, l'honor Joan Rayó, que no se celebraven per certes dificultats.

Dia 18 d'abril de 1780 enterraren a una fossa que s'havia fet fer a la capella del Sant Crist de la parròquia el que havia estat rector, Mn. Joan Carles, natural de la parròquia de Sant Nicolau de Palma. Manà que al seu enterrament assistissin les comunitats de Sant Domingo i Sant Francesc, que havien de fer absoluta abans; s'havien de donar als beneficiats de la parròquia i als frares dels dos convents un ciri a cada un de 3 uncies. La funerària havia de consistir en missa cantada amb ministres, una lletania com era costum per la Germandat

Parroquial, més salves a santa Maria la Major, a la Puríssima i a sant Josep, la resta a voluntat dels marmessors. Al bisbe 10 sous, a l'Hospital General 20 sous, a Terra Santa 10 sous i a les nines òrfenes 10 sous. Fins que el cadàver fos sepultat s'havien de celebrar totes les misses que fossin possibles; a més, deixà 400 misses resades, de les quals 100 a la parròquia, 25 a Sant Domingo, 25 a Sant Francesc i 20 en el convent de monges de Sant Bartomeu, aquestes celebradores pel pare de torn de Sant Domingo; la resta les adjudicà a diferents preveres, més 4 misses a 6 sous per al sacerdot que l'assistiria a l'hora del trànsit.

Mn. Joan Siquier, vicari i beneficiat a la parròquia d'Inca, deixà 100 lliures per a l'obra pia. Fou enterrat dia 8 de novembre de 1790 en el vas dels seus antecessors a la parròquia. Manà que el seu cadàver fos acompanyat per les tres comunitats d'Inca, fent absolució abans, funeral amb ofici solemne de rèquiem, més lletania al Sant Crist i una salve a cada altar de la parròquia; el dia de la seva mort i el següent s'havien de donar 5 sous a cada capellà que celebràs missa per la seva ànima; també el dia del seu òbit s'havien de celebrar oficis solemnes en els convents de Sant Francesc, Sant Domingo i de les monges de Sant Bartomeu, tocant les campanes la nit abans, cada un per la caritat d'una lliura, més 40 misses a la parròquia, 20 a Sant Domingo i 20 a Sant Francesc, totes per 4 sous 6 diners. També s'havia de fundar un ofici matinal amb ministres, tocant la nit abans les campanes, en l'aniversari de la seva mort, pagant el dret d'amortització, a celebrar a la parròquia. El diumenge següent a la seva mort s'havia de celebrar un viacrucis en sufragi de la seva ànima; també deixà 10 sous al bisbe, 5 sous al rector i 5 sous a Terra Santa i, del que restàs fins a les 100 lliures, misses a voluntat dels marmessors.

A continuació detallaré algunes disposicions aïllades d'obres pies de preveres, testimoni dels costums d'aquell segle XVIII: Mn. Pere Francesc Roca, prevere beneficiat a Inca, enterrat dia 5 de desembre de 1787, deixà especificat com havien d'esser els ciris dels seu enterrament, quatre atxes de 1 lliures de pes, quatre ciris de mitja lliura de pes i sis ciris de tres unces de pes. Mn. Jaume Prats, prevere beneficiat a Inca enterrat dia 16 gener 1789, deixà 6 sous a cada home que aportaria el seu cadàver. Mn. Miquel Siquier, prevere i beneficiat a la mateixa parròquia, entre altres disposicions, deixà 5 lliures pel quadre o retaule que s'estava fent a Santa Maria la Major.

OBRES PIES ESPECIALS

Després d'haver descrit les obres pies més usuals i corrents, seguiran alguns exemples de disposicions que denoten actituds i desitjos dels seus autors que surten del que era corrent.

Joana Serra, enterrada dia 8 de novembre de 1702, deixà 2 sous a cada pobre que aportaria el seu cadàver al convent de Sant Francesc, on havia d'esser sepultada. També Catalina Morro, sepultada dia 1 de desembre de 1702, a Sant Domingo, deixà 2 sous als homes pobres que aportarien el seu cadàver, més 5 sous al que faria la fossa. Àngela Reure, enterrada dia 5 d'agost de 1709, deixà 4 diners a cada pobre que resàs el rosari davant el seu cadàver. Jaume Bertran, enterrat dia 15 de novembre de 1721, deixà 7 lliures a l'Hospital General de Ciutat. Jaume Morro, enterrat dia 1 de març de 1737, entre d'altres disposicions, destinà 10 sous a la causa de beatificació de sor Catalina Thomàs; uns altres 10 a la causa del beat Ramon Llull; als pobres de la presó, una lliura; als pobres de l'Hospital General de Ciutat, una altra lliura; a les dones de la Pietat, una altra lliura; i a les minyones òrfenes, una altra lliura. Joan Colom, enterrat a Sant Francesc dia 15 de març de 1741, deixà 10 sous per als qui tenguessin més necessitat. Antònia Pujades, enterrada a Sant Domingo dia 5 de novembre de 1749, deixà 7 lliures destinades que, durant 15 anys, es resàs un rosari el primer dia del novenari de Sant Joaquim, com era costum fer-ho en dit convent, i si no es fes el novenari, s'havia de fer una festa a la Mare de Déu. Elisabet Amer, enterrada dia 31 de març de 1751, deixà 6 sous a la dona que vestiria el seu cadàver. Pere Francesc, enterrat dia 16 de desembre de 1751 en el vas de Sant Antoni de la parròquia, manà que el seu hereu havia de fer celebrar una missa baixa anualment a la capella de sant Pere de dita església, durant 20 anys després de la seva mort. Coloma Garriga, enterrada a una fossa pròpia a la parròquia, deixà per al Rnd. Antoni Domenech, prevere i mestre de l'escola del puig d'Inca, la celebració de 20 misses. Jaume Ramis, sabater d'ofici, enterrat en

el vas del Sant Crist de la parròquia dia 3 de gener de 1753, ordenà que les misses que ell en vida havia fer celebrar per la seva ànima, es descomptassin de les 15 lliures que havia deixat per a l'obra pia. Catalina Melis àlies *Búger*, enterrada dia 17 de novembre de 1757, ordenà que, si apareixien els diners que li havien robat a ca seva, fossin per 53 misses baixes, això a més de la seva obra pia de 12 lliures. Joan Odon Siquier, enterrat en el vas de la seva família a la parròquia, deixà un censal de 3 lliures, que s'havien de gastar en tantes vies sacres que permetés dita renda, en dies assenyalats i designats pels seus marmessors. Anna Gual, viuda, enterrada dia 18 de desembre de 1759, a més de la seva obra pia de 25 lliures, ordenà que les 22 lliures 13 sous i 4 diners que li devia Josep Ferrà, del Pla de na Tesa, del terme de Ciutat, fossin per a misses a voluntat d'un monjo del convent del Sant Esperit de Ciutat, al qual donava poder per cobrar el deute, més el que li devia Jordi Palou fos per pagar la cera del seu *enterro* que havia de valer d'11 a 12 lliures. Catalina Coll, enterrada dia 23 de juny de 1761, manà que després de la seva mort, fossin establertes les seves cases i, del seu producte, celebrar sufragis per la seva ànima i la dels seus, a voluntat dels marmessors, als quals donava poder per signar l'acta oportuna. Antonina Bauçà, enterrada dia 11 de maig de 1765, de la seva copiosa obra pia deixà 20 sous per la causa de canonització del beat Ramon Llull. Catalina Siquier, enterrada dia 16 de desembre de 1768 a la fossa dels hereus de Joan Morro, àlies *Morret*, deixà 4 sous per a la cera que cremaria davant Santa Maria la Major el temps que estigués destapada durant el seu funeral. Francina Aina Rayó, enterrada dia 12 d'agost de 1770 a la parròquia, deixà 4 sous per estar destapada durant el seu funeral. Joan Reure, enterrat en el vas dels Reures de la parròquia dia 20 d'agost de 1779, deixà 5 sous als pobres de l'Hospital General de Ciutat, 5 sous als presos i 10 sous a la causa de beatificació de sor Catalina Thomàs. També Simó Llompart, enterrat dia 26 de juliol de 1789 a la parròquia, deixà 3 sous per a la mateixa causa de beatificació. Catalina Malondra Xanxo, enterrada dia 16 d'abril al vas de la Puríssima de Sant Francesc, disposà que els seus fills mascles que viurien a la seva mort taxassin el valor de la seva obra pia. Eufрасina Figuerola, enterrada a la parròquia dia 30 de setembre de 1791, deixà per a la seva obra pia 12 lliures en diners, més 3 quarteres de blat i 3 quarteres de civada. Apol·lònia Albertí, enterrada dia 28 d'octubre de 1791 en el vas del Carme de la parròquia, deixà una obra pia de 8 lliures, amb la condició que, si dins un any no s'havia complit, fos doblada.

MISSES DE SANT GREGORI

Entre les sèries de misses que a l'edat mitjana servien per satisfer la pietat popular a favor dels difunts, com les sant Amador, del papa Clement, de sant Agustí, de la Serventa i les trenta misses de Sant Gregori, entre d'altres, sols aquestes darreres passaren el concili de Trento, quedant les altres suprimides. Abans de 1700, el trentenari de misses de Sant Gregori, era molt popular, però a Inca durant el segle XVIII ja eren excepcionals i a partir del primer quart de segle ja desaparegueren de les obres pies dels feligresos inquers. Posaré alguns exemples d'algunes que encara eren incloses dins les obres pies. Pere Maimó, enterrat dia 24 d'abril de 1705 a Sant Domingo, deixà les misses de sant Gregori que s'havien de celebrar dins els quatre primers mesos després de la seva mort. Margalida Rosselló, enterrada dia 1 de desembre de 1706, deixà les misses de sant Gregori a celebrar a la capella de sant Pere de la parròquia. Joana Anna Llabrés, enterrada dia 20 de maig de 1709 a Sant Domingo, manà que amb el que restàs de la seva obra pia després de pagar la funerària se celebrassin misses baixes, entre les quals el trentenari de sant Gregori. Catalina Bertran, enterrada dia 19 de juny de 1721, deixa el trentenari de les misses de sant Gregori a celebrar a la parròquia.

MISSES A ALTRES ESGLÉSIES

A les obres pies descrites, queda clar que les misses, quasi en la seva totalitat, eren deixades a l'església parroquial o en els convents de Sant Francesc, Sant Domingo i Sant Bartomeu, dins la vila d'Inca.

Però, amb menys freqüència, eren deixades misses a altres esglésies, ja fos per devoció especial que sentien per elles o per ser del poble del seu origen. Vegem-ne alguns exemples, com Magdalena Pou, enterrada dia 1 de juny de 1701; deixà dues misses a celebrar en el puig d'Inca pel mestre de gramàtica, si era prevère. Jaume Joan

Mayrata, enterrat dia 4 d'agost de 1701, deixà 10 misses a Ntra. Sra. de Lluc. Mateu Ferrer, àlies *Baster*, deixà 10 misses a Lluc i unes altres 10 a l'església del puig de Pollença. Catalina Bertran deixà 10 misses a la parròquia de Selva, 10 a Santa Tecla de Biniamar i 5 a Lluc. Àngela Reura deixà 25 misses a Lluc i unes altres 25 al convent de les monges de Sineu. Catalina Mateu, originària del lloc de Biniarroi i morta a la possessió de Son Gual de la Casa Vella, enterrada dia 10 d'abril de 1714, deixà 10 misses a la capella de santa Magdalena del puig d'Inca. Margalida Ozones, enterrada dia 7 de juny de 1706, deixà 10 misses a Lluc. Joana Palliser, enterrada dia 23 de novembre de 1721, deixà 5 misses a Ntra. Sra. de Costitx. Francisca Bauçà, enterrada dia 2 de novembre de 1729, deixà 10 misses a la capella del Roser de la parròquia de Valldemossa; Paula Alomar, enterrada dia 11 de gener de 1738, deixà 10 misses a la capella del Roser de Castell Llubí. Antoni Pau Campins, enterrat dia 19 de desembre de 1743, deixà 5 misses a l'església del lloc de Consell d'on era originari. Mn. Jaume Ramis, prevere, enterrat dia 30 de setembre de 1748, deixà 20 misses a l'església del lloc de Lloseta i una a l'església de Sant Llàtzer de Ciutat. Joana Llompart, enterrada dia 12 de gener de 1753, deixà al convent del Sant Esperit de Ciutat 21 misses a celebrar en tres voltes i en dies distints. Joana Aina Serra, enterrada en el vas dels seus en el convent de Sant Francesc d'Inca, deixà 5 misses a la Mare de Déu del Betlem del convent de Jesús extramurs de Ciutat.

Anna Gual, enterrada dia 18 de desembre de 1759, deixà 5 misses al Sant Crist de la parròquia de Santa Eulàlia de Ciutat i unes altres 10 a la capella del puig d'Inca. Antònia Seguí, natural de Campanet, però enterrada en el vas del Roser de Sant Domingo d'Inca, manà a la seva neboda i hereva que durant 10 anys fes celebrar un conventual el dia de Sant Antoni Abat, a la parròquia de Campanet. Magdalena Morro, enterrada dia 13 d'abril de 1795, deixà 12 misses a l'església de Mancor i 3 a la parròquia de Sencelles. Catalina Sastre, enterrada a la parròquia dia 14 de gener de 1796, deixà 10 misses a Lluc i unes altres 10 a l'església del lloc de Lloseta, d'on era originari el seu marit. Aquests exemples, entre d'altres documentats en els llibres de difunts d'Inca, donen una idea de les preferències dels feels inquers vers altres esglésies.

DEIXES DE MISSES EN EL CONVENT DE LES MONGES DE SANT BARTOMEU

En comparació amb els dos convents de frares que hi havia a Inca, on quasi tots els difunts deixaven poques o moltes misses, en el convent de les monges de Sant Bartomeu eren poques les deixes fetes, encara que no en faltaven. Posaré un mostrari dels qui es recordaven de les monges a l'hora de disposar les seves obres pies. Joan Mayrata, enterrat dia 4 d'agost, hi deixà 10 misses baixes. Antonina Andreu, enterrada dia 24 de setembre de 1704, deixà 3 misses baixes. Joana Ferrer, enterrada dia 2 de febrer de 1706, hi deixà fundada una festivitat el dia de Santa Catalina de Sena consistent en hores canòniques, des de les primeres fins a les segones vespres i ofici cantat amb diaca i subdiaca, deixant uns capitals de 50 lliures. Catalina Mut, enterrada dia 12 de desembre de 1708, hi deixà 2 misses que havien de celebrar dos nebots seus. Àngela Reura, enterrada dia 5 agost 1709, hi deixà 25 misses baixes. Antònia Bauçà hi deixà 3 misses que s'havien de celebrar a les capelles de santa Clara, sant Joaquim i del Sant Crist, totes a dit convent. Joan Massip, enterrat dia 16 de març de 1729, hi deixà 15 misses baixes. Simona Capó, enterrada a Sant Domingo dia 22 de desembre de 1746, hi deixà 5 misses baixes. Mn. Jaume Ramis, prevere, hi deixà 20 misses baixes a disposició de la monja de dit convent sor Catalina Ramis, la seva germana.

MISSES PERPÈTUES

Les misses perpètuas se celebraven amb el producte de la renda de capitals col·locats a cens. Aquest tipus de fundació estava gravat amb un impost a pagar al senyor rei, dit dret d'amortització. Per això, com ja s'ha vist en algunes de les obres pies descrites i les que posaré a continuació a tall d'exemple, el testador indicava que, a més de la mota, l'obligat a l'obra pia també havia de pagar el dret d'amortització reial. No eren gaires abundants, a diferència dels segles anterior, que eren copioses.

A més dels ja citats, vegem-ne alguns exemples més: Margalida Ramis, enterrada dia 20 d'octubre de 1705, deixà una missa perpètua, amb el dret d'amortització, a celebrar a la parròquia el dia de Santa Margalida. Miquel

Llompart, àlies *Catiu*, enterrat dia 15 de juny de 1707, deixà fundat un ofici cantat amb diaca i subdiaca, a celebrar el dia de Sant Miquel a la capella del Nom de Jesús de la parròquia. Catalina Bertran deixà una missa perpètua el dia de Santa Catalina Màrtir, a celebrar a la parròquia. Catalina Capó, enterrada a Sant Domingo dia 25 de novembre de 1721, deixà a dita església dos oficis cantats perpetus, un de rèquiem a la capella de santa Rosa i un altre de Salve Radix a la capella del Roser. Antonina Amer, enterrada a Sant Francesc dia 10 de setembre de 1726, de la seva important obra pia destinà el capital necessari per rendir 3 sous i 6 diners per una missa perpètua a l'altar de la Puríssima del dit convent, amb el dret d'amortització. Cristòfol Melis, sepultat al vas de Sant Antoni de la parròquia dia 18 de juny de 1800, deixà un cens de 6 sous per a una missa baixa perpètua a celebrar el dia de Sant Joan de juny.

PAGAMENT DE LES OBRES PIES

Les obres pies generalment eren pagades pels hereus dels béns que deixava el testador. Però en alguns casos aquests indicaven com i d'on s'havien de treure els diners necessaris, quasi sempre per no angoixar els descendents, com es pot comprovar en els exemples que segueixen. Miquel Ramis, enterrat a la parròquia dia 2 de setembre de 1705, per pagar la seva obra pia de 20 lliures més 3 lliures per a cera, manà que es pagassin amb la venda de 50 bèsties de llana i un moltó blanc. Miquel Ferrer, enterrat dia 31 d'octubre de 1707, a més de la quantiosa obra pia, deixà que les seves cases i olivar s'arrendassin per 15 lliures durant quatre anys, que serien gastades en 100 misses baixes a celebrar al convent de Sant Domingo on havia d'ésser enterrat. Magdalena Morro, enterrada dia 8 d'octubre de 1722, manà que la seva funerària, amb processó i missa cantada, la pagàs Miquel Ferrer pel que li devia i les 40 misses baixes les pagàs Gabriel Morro pel mateix motiu. Joana Maimó, enterrada dia 29 d'agost de 1726, en consentiment del seu pare, deixà una obra pia de 20 lliures que s'havien de pagar d'una cinta de plata, uns botons i un anell d'or que tenia per a ús propi. Les cintes de plata devien ser un complement de la vestimenta femenina molt corrent, ja que apareix amb freqüència per pagar obres pies. Dia 20 de gener de 1729 enterraren Joan Barber, fadrí, que manà als seus marmessors que arrendassin o fessin arrendar la seva heretat fins aconseguir les 30 lliures de la seva obra pia. Andreu Ramis, enterrat dia 7 de novembre de 1740, manà que la seva important obra pia de 100 lliures la pagassin els reverends Mn. Bruno i Mn. Ramon Ramis pels crèdits que li devien. Antonina Ramis, enterrada a la parròquia dia 21 de novembre de 1741, deixà per a l'obra pia la seva cinta de plata. Joana Estepoll, enterrada a Sant Francesc dia 1 de febrer de 1742, deixà per a la seva obra pia una cinta de plata, tres faldetes i 5 lliures que tenia en doblers. Esperança Escarrer, enterrada a Sant Francesc dia 14 de maig de 1745, manà "que per los gastos del seu enterro y per les misses sia venuda tota la sua roba de calzar y vestir y la cinte de plata". Margalida Cànaves, enterrada en el vas dels teixidors de Sant Francesc manà que per pagar l'obra pia "sia venuda una cinta de plate de valor 10 lliures y dos sous y 14 botons de plate que té lo dit son marit". Monserrat Cantarellas, àlies *Premut*, fadrí, enterrat dia 11 de desembre de 1749, manà que el seu hereu no podia entrar com a posseïdor dels seus béns fins que pagàs l'obra pia i, per facilitar dit pagament, ordenà que fos venuda tota la seva roba de color. Jaume París, enterrat en el vas de sant Antoni de la parròquia, manà que la seva obra pia de 25 lliures la pagàs el seu germà Sebastià pels aliments que li havia de donar cada any i que no ho havia fet, i per alleugerir-lo de despeses, podia cobrar el que li devien aquelles persones que tenia anotades a una llista. Joana Rubert, viuda, enterrada dia 26 de juny de 1750 en el vas del Roser de Sant Domingo, deixà una obra pia de 10 lliures que havia de pagar el seu nebot Bernat; però, si no podia, havien de ser restades de la seva dot, que era de 25 lliures. Catalina Estrany, enterrada dia 3 de novembre de 1751 en el vas de la Puríssima de Sant Francesc, deixà per a obra pia 10 lliures que havia de pagar la seva filla pel dret que tenia sobre les cases que habitava dita filla. Catalina Ferrà, enterrada dia 2 de novembre de 1753 a la parròquia, deixà la modesta obra pia de 6 lliures que havia de pagar el seu marit del seu dot que havia cobrat.

Jerònima Caimari, enterrada dia 12 de gener de 1754 en el vas del Sant Crist de la parròquia, deixà una obra pia de 15 lliures que s'havien de pagar amb l'or d'un collaret o rosari de coll, d'un rosari de mà i de dos anells, i si no bastava, s'havien de vendre les seves faldetes d'indiana blava que guardava la seva germana monja; si tampoc

bastava, la resta ho havia de pagar el seu marit a compte dels crèdits que tenia sobre la casa que habitava. Maria Llach, natural d'Algaïda, però que residia a Inca, on fou enterrada dia 20 de febrer de 1754, deixà 10 lliures per a obra pia que havia de pagar el seu fill Josep per l'encruia i altres eines de ferrer que tenia; si no les volgués pagar, s'havien de vendre i del seu producte destinar 10 lliures a la seva obra pia. Bartomeu Abrines fou enterrat dia 21 d'agost a la parròquia, sense haver fet testament ni obra pia; el seu pare destinà 8 lliures, part d'una finca que li havia promès per a després de la mort de dit pare, destinades a obra pia. Magdalena Mateu, enterrada dia 17 de novembre de 1764, manà que tota la seva roba fos venuda a discreció del rector de la parròquia i que del seu producte se celebràs una missa cantada el dia del seu *enterro* i la resta, en misses a voluntat de dit rector. Rafael Ramis, àlies *Caïet*, per ésser pobre no féu testament, però el seu pare es comprometé a vendre tota la roba del fill difunt i el que faltàs per arribar a 8 lliures, que volia que fos l'obra pia, ho pagaria ell. Antoni Rubí, enterrat en el vas de santa Maria la Major, deixà per a obra pia 10 lliures que havia de pagar el seu fill Miquel per la premsa de fer fideus que li havia donat. Jerònima Pieras, enterrada dia 26 d'agost de 1770, deixà per a l'obra pia "la cinta de plata y el rosari de or que tot valdrà cosa de vint y cinch lliures". Magdalena Estelrich, enterrada en el vas de santa Maria la Major dia 7 de desembre de 1770, manà que la seva obra pia de 20 lliures fos pagada per la seva neboda Catalina per la porció de cases i bocí de vinya que li havia donat, però que no podia entrar com a posseïdora fins que les pagàs. Catalina Ramis, enterrada a la capella de sant Blai de la parròquia, manà que per pagar la seva obra pia de 20 lliures fos venuda la cinta de plata i que la resta anàs a compte del seu pare pel que encara li estava devent del seu dot. Maria Horrach, enterrada a la parròquia dia 19 de juny de 1771, deixà obra pia per valor de 15 lliures "que se pagaran del valor del rosari, ab un llibret y un Gloria Patri de or". Antonina Seguí, sepultada en el vas del Roser de Sant Domingo, deixà per a obra pia tot els diners que es trobaria a ca seva, el rosari d'or, la cinta de plata i el blat i oli existents a ca seva. Pere Salvà, enterrat dia 5 de maig de 1778 en el vas de sant Vicenç de Sant Domingo, deixà per a obra pia 12 lliures que, per no angoixar els seus hereus, podien pagar fins a dins tres anys. Maria Anna Rubí, enterrada a la parròquia dia 17 de novembre de 1780, deixà 25 lliures per a l'obra pia que s'havien de pagar dins un any i un dia; si no, s'havia de vendre el seu or i plata per pagar-les.

Gabriel Socies, àlies *Piula*, enterrat a la parròquia dia 18 de novembre de 1790, entre d'altres deixes manà que s'arrendàs la seva finca dita Can Xarrino durant quatre anys i el que restàs, una vegada pagades les talles, fos depositat a l'Arxiu Parroquial i que l'arxiver destinàs la meitat per a misses de 4 sous i l'altra meitat per fer viacrucis, tot en sufragi de la seva ànima. Antoni Estrany, enterrat dia 17 de novembre de 1791 a Sant Francesc, manà que fossin venudes les seves ovelles i del producte destinar 50 lliures per a l'obra pia. La dona de Lluç Colom, cirurgià, enterrat dia 19 de setembre de 1792, destinà per a obra pia del seu marit un rellotge de 7 lliures de valor. Rosa Pons, enterrada dia 5 de gener de 1799, deixà per a obra pia 30 lliures que li deixà el seu marit, més 59 lliures, 1 sous i 10 diners que tenia de crèdits sobre l'heretat del seu difunt espòs, més el valor de la cinta de plata, del rosari d'or i dels botons de plata, i dels diners constants que hi hauria a ca seva el dia de la seva mort. Catalina Fe, enterrada dia 1 de març de 1799, destinà a obra pia 25 lliures que li deixà el seu marit i manà que el rector de la parròquia vengués els seus mobles i aplicàs el producte a misses.

ALBATS I MITJOS COSSOS

En el càlcul del percentatge de difunts que eren enterrats als diferents llocs d'enterrament d'Inca, no hi estan inclosos els albats i els mitjos cossos, que es portaven en un llibre a part, per ésser incompleta la sèrie conservada a l'Arxiu Diocesà, ja que sols hi ha els corresponents a 28 anys, compresos de 1743 a 1745 i de 1767 a 1800. Segons el sínodo del bisbe D. Pedro de Alagón, celebrat a l'any 1692, i que durant el segle XVIII estava en vigor, els albats eren els nins difunts fins al set anys. No se'n feien exèquies i simplement s'anotava en el llibre específic el nom, edat, nom dels pares i lloc d'enterrament. Els mitjos cossos eren els compresos entre set i dotze anys i, a més de les dades dels albats, també eren anotats els sagraments que havien rebut. Es feia un ofici cantat i alguns pares, pocs, volien algunes exèquies més, com per exemple Catalina Figuerola, d'11 anys i 5 mesos d'edat, enterrada a la tomba dels seus majors a Sant Francesc dia 10 d'agost de 1772; la seva mare, per ésser mort el

pare, donà 10 lliures per a obres pies. O Gabriel Domenech, mort als 11 anys i enterrat dia 1 de febrer de 1774; a més de l'ofici cantat de cos present, el seu pare féu celebrar algunes misses.

Els dements, fos quina fos la seva edat, també es consideraven mitjos cossos, com per exemple Antònia Ramis, de 25 anys d'edat, enterrada a la parròquia dia 14 de juliol de 1773, es considerà mig cos "por ser fatua y falta de entendimiento".

La mortalitat infantil era molt gran, especialment en els primers mesos del naixement. Inca, amb una població d'uns 3.300 habitants, tenia una mitjana anual de 72 difunts fins als dotze anys. Dels 38 anys estudiats, el de més mortandat fou 1775 amb 153 albats i mitjos cossos difunts, i el que menys 1789, amb 36 difunts. Una de les causes de mortandat era la varola o pigota, com expressament ho anotà l'encarregat de les inscripcions en els anys 1774 i 1798. També hi havia defuncions per motiu del part, com per exemple Mateu Abdón Seguí, que sols visqué dues hores i la seva mare morí quatre hores després, i foren enterrats conjuntament a la parròquia dia 31 de juliol de 1772.

Bastants de nadons, per perill de mort, eren batiats per la comare o un altre laic i, si sobreviuen, les altres cerimònies es feien a la parròquia.

Hi havia dones d'Inca que alletaven nins de pares desconeguts procedents de la inclusa, a canvi d'una petita paga. Aquest pobres infants tenien molt dificultosa la seva supervivència; hi ha bastants anotacions de defuncions. Com per exemple Sebastià, fill de pares desconeguts, que alletava Joana Aina Perelló i que fou enterrat a la parròquia dia 28 d'abril de 1779. Es veu que aquesta dona acollí un altre nadó que també morí dia 14 d'agost del mateix 1779; o Felip, fill de pares desconeguts, que morí als dos mesos d'edat, que alletava Catalina Amer i fou enterrat a la parròquia dia 9 de gener de 1791.

Un cas un poc especial és el d'Aina Maria, morta als desset dies d'edat, enterrada a la parròquia dia 9 de gener de 1793, filla de Jerònima Pujadas, fadrina, però que tenia introduïda causa de matrimoni amb Rafael Llobera.

El lloc d'enterrament dels albats i mitjos cossos, el decidien els pares i, si no, ho eren a la parròquia. Un cas especial és el de Guillem Pujadas, mort als tres anys d'edat i enterrat a Sant Francesc dia 11 de juny de 1793, encara que el seu pare no ho pogués indicar perquè ja era difunt, però ho havia deixat així manat en el seu testament.

DEFUNCIONS EXCEPCIONALS

Aquest apartat no té gaire relació amb l'espiritualitat a Inca durant el segle XVIII, ja que tracta d'òbits registrats en els llibres de difunts parroquials anormals amb el que era corrent, morts naturals. Però crec de val la pena relacionar-los pel valor històric que contenen i perquè també ajuden a conèixer millor la vida inquera en el segle historiat. Són, sobretot, morts de desgràcies i alguns dignes de notar per altres circumstàncies.

Gran tragèdia a Tirasset, dia 29 de setembre de 1721 enterraren a la parròquia Maciana Ferragut, Rafael Perelló, Jordi Perelló i Gabriel Perelló, que havien mort per les emanacions d'un cup de vi en dita possessió. Primer en morí un i els altres entraren dins el cup per rescatar-los. Tots enterrats a la parròquia.

Dia 13 de març de 1743 fou enterrada Joana Munar, que havia mort anegada dins el pou de s'Hostalet.

Dia 24 de març de 1744 enterraren a la parròquia Antoni Horrach, que havia mort de desgràcia mentre cavava en el clot per fer la cisterna del claustre de Sant Francesc.

Dia 15 d'agost de 1745 morí Catalina Grimalt, natural de Manacor, però moradora a Inca, que morí de desgràcia en el terrer de Mandrava.

Dia 30 d'agost de 1749 fou sepultat a la parròquia de Santa Maria del Camí Bartomeu Roca, natural i morador d'Inca, que morí a aquest poble quan el portaven a l'Hospital General de Ciutat per ésser pobre.

Dia 8 d'octubre de 1749 enterraren a Sant Francesc Joan Morro, que morí sufocat dins un cup quan treia la molla després de trascolar el vi.

Dia 15 de setembre de 1742 enterraren a la parròquia Antonina Ferrer, que morí dins la caseta d'en Garau, a Mandrava, a causa d'una escopetada de perdigons que rebé en el front.

Dia 5 de novembre de 1753 fou enterrat a la parròquia Bartomeu Planas, que havia mort dos dies abans per haver caigut damunt el sostre del seu molí.

Dia 27 de gener de 1754 enterraren a la parròquia Rafael Arrom, que morí dos dies abans en caure dins una sèquia prop dels polls de la Canaleta.

Dia 7 d'octubre de 1756 enterraren en el convent del Sant Esperit de Ciutat Catalina Garí, que havia mort a Inca en caure d'una escala de gat.

Dia 5 de gener de 1761 enterraren a la parròquia Antoni Xarheu, soldat francès del Regiment d'Infanteria de Nàpols; el trobaren mort a la caseta del Sr. Marc Ferrer, vora la creu de n'Osones, amb una ganivetada al coll.

Dia 7 de maig de 1762 morí a Inca d'on era natural fra Guillem Coll, monjo cistercenc del monestir de la Real, on fou aportat el seu cadàver.

Dia 12 de juliol de 1763 enterraren a la parròquia Mateu Perelló, natural de Palma i resident a Inca com a administrador de les Reials Rendes de l'Aigordent. El trobaren mort prop de Son Bonafè, vora el torrent de Selva, al peu d'una olivera, amb una ferida d'escopeta a una mamella. Es cregué que morí de desgràcia en pujar a una olivera amb l'escopeta carregada.

Dia 28 de juny de 1766 fou sepultat a la parròquia Nadal Vallespir, natural de Costitx, el trobaren amb el cap esclafat i algunes pedres ensangonades vora d'ell, a la possessió de Son Catlar del puig d'Inca, d'on era missatge. Joan Danús, conductor de la possessió, donà 7 lliures pel seu *enterro*.

Dia 20 d'abril de 1767 enterraren a la parròquia Miguel Diego de Orse; el trobaren mort dins la sínia de Son Net, davant les finestres del convent de Sant Francesc.

Dia 19 de juliol de 1767 enterraren Damià Socias, que havia mort dins l'església parroquial. Fermava un cordill de l'obra de l'arc entre la capella del Carme i el portal menor, el cordill que es rompé i caigué dins l'església; quedà ferit greument i morí a les tres del capvespre, havent rebut l'extremaunció. L'enterraren amb una missa cantada i una lletania, tot gratuïtament. El bisbe de Mallorca D. Francisco Garrido de la Vega no permeté que el cadàver fos visurat per la justícia secular.

Dia 10 de desembre de 1768 enterraren Antonina Anna Gil, donzella, morta dos dies abans per caiguda des d'una teulada a ca seva.

Dia 6 d'agost de 1771 fou enterrat a la parròquia, amore Dei, un soldat invàlid que es trobava en trànsit per Inca, el nom del qual s'ignorava.

Dia 7 de gener de 1772 enterraren a la parròquia Felip Poquet, natural de Muro i resident a Inca, que morí del baf del foc que tenia encès dins la seva cambra.

Dia 7 de setembre de 1776 fou enterrada a la parròquia Margalida Forteza, natural de Palma i veïna d'Alaró, que havia mort de desgràcia anegada dins un pou d'Inca.

Dia 5 de març de 1778, quatre homes portaren el cadàver de Bartomeu Estelrich, acompanyats d'altres quatre homes amb atxes, fins al convent de Sant Francesc, sense intervenció de cap religiós. El vicari general, seu vacant, ordenà prendre sumària informació del "atentado".

Dia 4 d'agost de 1778 enterraren a la parròquia Catalina Martorell de set anys i mig, que havia mort per una caiguda a la finca Son Catlar.

Dia 21 d'abril de 1783 enterraren a la parròquia Bartomeu Terrassa, que morí anegat.

El mateix dia i també ofegat dins aigua, enterraren a la parròquia Bartomeu Joi, natural de Biniaraix, terme de Sóller, que es trobava a Inca. Era un pobre de solemnitat.

Dia 16 de gener de 1789 enterraren a la parròquia Miquel Frau, que havia mort de desgràcia, i el seu pare destinà per a la seva obra pia la important quantitat de 80 lliures.

Dia 5 de desembre de 1792 enterraren a la parròquia els germans Joan París -de cinc anys i mig d'edat- i Margalida París -de quatre anys-, morts de desgràcia dos dies abans. No es diu quina era la causa que els provocà la mort.

Dia 13 d'abril de 1795 enterraren a la parròquia Antoni Llompart, àlies *Marquesí*, que trobaren mort dins un pou on havia caigut feia uns deu dies. La seva dona donà 5 lliures pel seu enterrament.

Dia 17 d'agost de 1799 enterraren a la parròquia Manuel Suárez, artiller primer de la tercera companyia del Regiment d'Artilleria, natural de Pedreda, corregiment de Gijón, que havia mort de sobte. Dins la seva butxaca es trobaren 7 duros de plata, menys dos reals, dels quals es pagà l'enterrament, i el que sobrà, 2 lliures 7 sous i 2 diners, fou entregat al comandant del regiment.